

Dejiny slovenského múzejníctva (MUI_336)

7. prednáška

-

Slovenské múzejníctvo v rokoch 1961–1989

Mgr. Martin Vitko

Filozofická fakulta Masarykovej univerzity

Slovenské múzejníctvo v rokoch 1961–1989

Zákon o múzeách a galériách (1961)

- Slovenskou národnou radou prijatý **zákon o múzeách a galériách č. 109/1961 Zb.**
- publikovaný 11. 10. 1961
- *„Účelom tohto zákona je zabezpečiť, aby zbierky múzeí a galérií boli zachované a doplňované, odborne spravované a aby sa účelne využívali pre ďalšie vzdelávanie nášho ľudu v duchu vedeckého svetonázoru, československého socialistického vlastenectva, na obohacovanie jeho estetického cítenia a podnecovanie k tvorivej práci pri vytváraní materiálnych a duchovných hodnôt vyspelej socialistickej spoločnosti a na jej prechod ku komunizmu.“*

Slovenské múzejníctvo v rokoch 1961–1989

Zákon o múzeách a galériách (1961)

- „ústavy, ktoré na základe prieskumu, prípadne vedeckého výskumu plánovito zhromažďujú, odborne spracovávajú a vedeckými metódami spracovávajú zbierky hmotného dokladového materiálu o vývoji prírody a spoločnosti, o umeleckej tvorbe alebo inej tvorivej ľudskej činnosti a využívajú tieto zbierky pre kultúrnu a osvetovú činnosť“
- múzeá: vlastivedné <-> špecializované
- galérie: všeobecné <-> špecializované
- **Slovenské národné múzeum (Martin) + Slovenské múzeum (Bratislava) => Slovenské národné múzeum (Bratislava)**

Slovenské múzejníctvo v rokoch 1961–1989

Zákon o múzeách a galériách (1961)

- ústredia vedeckej a metodickej múzejnej práce:
 - **Slovenské národné múzeum** (Bratislava)
 - **Múzeum Slovenského národného povstania** (Banská Bystrica)
 - **Technické múzeum** (Košice)
 - **Slovenská národná galéria**
- **pamätníky** – na význačné osobnosti alebo udalosti
- dobudovať sieť tak, aby v každom okrese bolo aspoň jedno vlastivedné múzeum
- zriaďovanie a zrušovanie múzeí a galérií; kvalifikácia múzejných pracovníkov; zbierky múzeí a galérií; vývoz zbierkových predmetov

Slovenské múzejníctvo v rokoch 1961–1989

Slovenské múzejníctvo po XII. zjazde KSČ

- čoraz významnejšia úloha múzeí v úsilí o výchovu nového socialistického človeka – z múzeí vytvoriť ideologický nástroj komunistickej strany – vzdelávanie širokých vrstiev občanov
- **Zásady jednotnej sústavy vzdelávania osvetových pracovníkov:**
 - **ľudové univerzity a akadémie** - lektormi múzejní pracovníci

Slovenské múzejníctvo v rokoch 1961–1989

Slovenská rada pre múzeá a galérie (SRMG)

- poradný a iniciatívny orgán Komisie SNR pre školstvo a kultúru pre otázky riadenia múzeí a galérií na Slovensku
- návrhy k zásadným otázkam ideovej, vedecko-odbornej a kultúrno-osvetovej práce; obsah práce ústredne riadených múzeí a galérií; stav, organizácia a činnosť múzeí a galérií v krajskej sieti
- najviac 16 členov; predsedom **Miloš Krno**; odborné komisie
- prvé plénum (Bratislava, 1963) → ***Zásady ďalšieho rozvoja múzejnej a vlastivednej práce***

Slovenské múzejníctvo v rokoch 1961–1989

Zásady ďalšieho rozvoja múzejnej a vlastivednej práce

- **Štruktúra a sieť múzeí na Slovensku**
 - stop šablónovitosti; presne vymedzenie oblasti pôsobnosti; zvýraznenie špecializácie
- **Politicko-výchovná práca múzeí**
 - revízia obsahového zamerania expozícií; budovanie expozícií socialistickej výstavby; inštalovanie najnovších výstavných prvkov; zapojenie múzeí do mimoškolskej výchovy mládeže a pracujúcich; profesionálna lektorská a sprievodcovská služba
- **Vedecko-výskumná činnosť; ochrana múzejných zbierok**
- **Zabezpečenie odbornej a metodickej pomoci**
- **Kádrové zabezpečenie úloh; riadenie múzejnej a vlastivednej práce**

Slovenské múzejníctvo v rokoch 1961–1989

Galérie na Slovensku

- ústavy na Slovensku nové
 - vrcholnou dokumentačnou, vedeckou a metodickou inštitúciou
Slovenská národná galéria
 - **Múzeum úžitkového umenia**
-

Koncepcia zásad a organizácie na zvýšenie starostlivosti o múzeá a ochranu pamiatok (1965)

- základný dokument pre činnosť múzeí na Slovensku
- vytvorenie účelnej jednotnej siete múzeí
- otázka kádrová – snaha o skvalitnenie výchovnej a vzdelávacej činnosti

Slovenské múzejníctvo v rokoch 1961–1989

Múzejná sieť

- novým spôsobom vymedzená oblasť pôsobnosti múzeí – aby bola zabezpečená systematická múzejná dokumentácia na celom Slovensku
- **ústredné:**
 - Slovenské národné múzeum Bratislava
 - Prírodovedné múzeum Bratislava
 - Historické múzeum Bratislava
 - Národopisné múzeum Martin
 - Archeologické múzeum Nitra
 - Múzeum Slovenského národného povstania Banská Bystrica
 - Banské múzeum Banská Štiavnica
 - Technické múzeum Košice
 - Pamätník slovenského písomníctva Martin
 - Múzeum slovenského krasu Liptovský Mikuláš

Slovenské múzejníctvo v rokoch 1961–1989

Múzejná sieť

- **regionálne**
 - krajská, oblastná a okresná pôsobnosť
 - v správe krajských a okresných národných výborov
- **mestské**
 - tematicky špecializované na históriu mesta a okolia
- **pamätníky (pamätné izby)**
 - špecializované na určitú osobnosť, udalosť alebo prírodnú zvláštnosť
 - v zmysle Zákona o múzeách a galériách tieto neplnili funkciu múzeí ako ústavov

Slovenské múzejníctvo v rokoch 1961–1989

Akčný program pre oblasť múzejníctva na Slovensku (1968)

- **zhodnotil vývoj múzejníctva na Slovensku od jeho počiatkov až po súčasnosť**
- **okrem nesporných úspechov v súčasnosti reagoval i na nedostatky a omyly, pričom celkovo vyplynulo, že múzeá ako celok neplnia svoju spoločenskú funkciu tak, ako vyžadujú potreby vedy, kultúry a výchovy**

Slovenské múzejníctvo v rokoch 1961–1989

Slovenské múzejníctvo v Československej federácii

- kompetencie Komisie SNR pre školstvo a kultúru prevzalo **Ministerstvo kultúry Slovenskej socialistickej republiky**
- **ukončila sa činnosť Slovenskej rady pre múzeá a galérie (1970)** → odborné komisie pod **Muzeologický kabinet SNM**
- **Smernice a metodické pokyny pre správu zbierok v múzeách a galériách (1972)**
 - spôsob nadobúdania zbierkových predmetov
 - evidencia, katalogizácia a inventarizácia zbierkových predmetov
 - odborná starostlivosť o zbierkové predmety
 - uloženie a odborné spracovanie zbierkových predmetov

Slovenské múzejníctvo v rokoch 1961–1989

Zásady rozvoja múzejníctva SSR (1976–1980)

- vytvoriť podmienky pre doškoľovanie a ďalšie vzdelávanie múzejných pracovníkov
- vydať **Zásady k dokumentácii súčasnosti v múzeách; Zásady pre spoluprácu múzeí so školami a mládežou**
- otázka vývozu predmetov múzejnej hodnoty
- vypracovanie koncepcie rozvoja múzeí v kraji
- vykonať previerku daného stavu evidencie a spracovania zbierkových fondov v múzeách v kraji

Slovenské múzejníctvo v rokoch 1961–1989

Ústredná správa múzeí a galérií (1979)

- rozpočtová organizácia priamo riadená Ministerstvom kultúry SSR
- zabezpečovanie komplexnej ideovej, odbornej a ekonomickej starostlivosti o ústredné múzeá a Slovenskú národnú galériu
- plnenie úloh vyplývajúcich zo zákona o múzeách a galériách na úseku odborného a metodického usmerňovania múzeí a galérií v správe národných výborov
- účelnejšie využívanie finančných, materiálnych a technických prostriedkov

Milan Rybecký

Slovenské múzejníctvo v rokoch 1961–1989

Organizácia a riadenie múzeí a galérií po vzniku ÚSMG

- **1980: 64 múzeí, 14 galérií a cca 100 múzejných zariadení (pamätné izby, pamätné domy apod.)**
- väčšina v riadení rezortu kultúry, alebo KNV, ONV, MsNV a MNV
- pod priame riadenie ÚSMG **Muzeologický kabinet, Slovenská národná galéria** i päť najvýznamnejších slovenských múzeí:
 - **SNM v Bratislave so svojimi pobočkami**
 - **Múzeum SNP v Banskej Bystrici**
 - **Technické múzeum v Košiciach**
 - **Slovenské banské múzeum v Banskej Štiavnici**
 - **Múzeum Bojnice**

Slovenské múzejníctvo v rokoch 1961–1989

Aktív riaditeľov krajských, oblastných a okresných múzeí a galérií (1980)

- **Návrh projektu siete múzeí, galérií a špecializovaných expozícií**
 - na roky 1981-1985 s výhľadom do 1990
 - upresnenie profilácie múzeí
- **Koncepcia vedecko-výskumnej činnosti na obdobie siedmej päťročnice**
 - úlohy a ciele múzeí a galérií v systéme kultúry rozvinutej socialistickej spoločnosti
 - podsystem informácií o múzeách a galériách

Slovenské múzejníctvo v rokoch 1961–1989

Zásady rozvoja múzeí a galérií na Slovensku v rokoch 1980-1985 (7. päťročnica)

- nutnosť skvalitnenia a zvýšenia účinnosti politicko-výchovného pôsobenia múzeí a galérií
- ešte viac ich spájať s praktickými potrebami spoločnosti
- do r. 1982 mala byť vyhlásená **Jednotná sieť múzeí, galérií a špecializovaných expozícií v SSR**

Slovenské múzejníctvo v rokoch 1961–1989

Jednotná sieť múzeí, galérií a špecializovaných expozícií

- princíp regiónov ako prírodno-historických územných celkov
- **izby revolučných tradícií** – špecializované expozície
- **ústredné múzeá a galérie <-> múzeá a galérie riadené národnými výbormi**
- **sieť literárnomúzejných expozícií**
 - vytváranie nových literárnomúzejných expozícií i nových múzeí, a to s výhľadom až do r. 2000
 - **Pamätník slovenskej literatúry Matice slovenskej (Martin)**
 - literárnomúzejné expozície ako pobočky múzeí

Slovenské múzejníctvo v rokoch 1961–1989

Ústredné múzeá a galérie

- Slovenské národné múzeum (Bratislava)
- Slovenská národná galéria (Bratislava)
- Múzeum Revolučného robotníckeho a komunistického hnutia (Bratislava)
- Múzeum Slovenského národného povstania (Banská Bystrica)
- Múzeum V. I. Lenina (Bratislava)
- Slovenské banské múzeum (Banská Štiavnica)
- Slovenské technické múzeum (Košice)
- Múzeum slovenského krasu a ochrany prírody (Liptovský Mikuláš)
- Pamätník slovenskej literatúry (Martin)
- Slovenské poľnohospodárske múzeum (Nitra)
- Múzeum Tatranského národného parku (Tatranská Lomnica)
- Poľovnícke múzeum (Antol)
- Múzeum školstva a pedagogiky (Bratislava)
- Múzeum stavebníctva (Žilina)
- Múzeum železničnej dopravy (Bratislava)

Slovenské múzejníctvo v rokoch 1961–1989

Zásady kategorizácie zbierok v múzeách a galériách (1986)

- podliehali jej všetky zbierky
- delenie predmetov podľa ich hodnoty:
 - **I. kategória:** zbierkové predmety unikátne z celoštátneho alebo celoslovenského hľadiska, alebo súbory predmetov mimoriadneho politického, vedeckého, umeleckého, technického alebo všeobecného kultúrneho významu
 - **II. kategória:** obdobné predmety, významné z regionálneho hľadiska
 - **III. kategória:** zvyšok, ktorý nebol v I. ani II.

Slovenské múzejníctvo v rokoch 1961–1989

Zásady zabezpečenie komplexnej dokumentácie obdobia výstavby socializmu v SSR (1981)

- **dokumentačné centrá** múzejného typu pri podnikoch – úloha zhromažďovať potenciálne múzejné predmety ← nevyhovujúce
- dokumentácia spoločnosti v múzeách a galériách sa musí realizovať prostredníctvom vybraných hmotných dokumentov, ktoré sa na základe vedeckého poznania selektujú z objektívnej reality a stávajú sa zbierkovými predmetmi
- jednotlivé dokumenty boli klasifikované ako:
 - **prostriedky činnosti**
 - **výsledky činnosti**
 - **symboly činnosti**

Slovenské múzejníctvo v rokoch 1961–1989

Projekt technického rozvoja múzeí a galérií na roky 1985–1995

- zameraný na ochranu, bezpečnosť zbierok a ich využitie
- konkrétne oblasti:
 - stav materiálo technickej základne múzeí a galérií
 - priestorové zabezpečenie
 - personálne obsadenie

Smernice pre prípravu, posudzovanie a schvaľovanie expozícií v múzeách a galériách (1984)

- vymedzovali základné pojmy; určovali vzťahy účastníkov pri tvorbe expozícií; sledovali skvalitnenie ideovej a projektovej prípravy, i samotnú realizáciu

Slovenské múzejníctvo v rokoch 1961–1989

Zmeny v systéme organizácie a riadenia múzeí a galérií v SSR (1989)

- zrušenie **Ústrednej správy múzeí a galérií**
- priamo Ministerstvu kultúry podriadené **Slovenské národné múzeum, Slovenská národná galéria, Múzeum Slovenského národného povstania, Slovenské technické múzeum**
- organickou súčasťou SNM sa stal **Muzeologický ústav**
- špecializovanými organizačnými jednotkami **Slovenského národného múzea** sa stali:
 - Archeologické múzeum; Historické múzeum; Prírodovedné múzeum a Múzeum spoločenského vedomia v Bratislave
 - Národopisné múzeum v Martine, Banské múzeum v Banskej Štiavnici, Múzeum Antol, Múzeum Bojnice, Múzeum Červený Kameň, Múzeum slovenských národných rád na Myjave